

**WOMEN’S CHANGING IDENTITY IN AYLA KUTLU’S NOVEL ENTITLED
EMİR BEY’İN KIZLARI (DAUGHTERS OF MR. EMİR)¹**

Sena KÜÇÜK

Assist Prof. Dr., Selçuk University, senayaman@selcuk.edu.tr

ORCID Number: 0000-0002-4345-7049

Received: 17.11.2017

Accepted: 21.06.2018

ABSTRACT

Ayla Kutlu ranks top among authors in the Turkish literature who have focused on the question of woman and used woman’s point of view in the most effective way. Kutlu’s originality lies in her placing the women in the context there she belongs rather than separating them from the society where they live and the historical period. In this way, she saves women from getting lost among abstract discourses and reflects the process of social changes, to which she attaches very importance, in a clearer mirror. The purpose of my study is to reveal the women’s changing identity and to analyze the reflections of the modernization in the Turkish literature within the framework of fictional reality which Ayla Kutlu created without ignoring the historical perspective and probe the social equivalent of the intellectual woman identity by acting from this novel. At the center of the novel is Eyyübe Cevahir Yeşil, who is referred to Leyla for short. Ayla Kutlu renders visible the changing identity of the woman in the Turkish society through Leyla. Leyla is the last member of a large family who has epitomized the breakdown of whole lifespan of that family in her person, and a synthesis of two mothers. Nevnihal and Gülhayat’s shortcomings in society have been completed in the person of Leyla. Her elder sister Hüsra, on the other hand, is a character who has been disillusioned in the course of her life, which she had begun without a guide. Emir Bey’s elder daughter Hüsra is an “Assyrian beauty of two thousand years ago” with her limited point of view, her weakness, frigidity and lack of willpower; she belongs to ancient times. His younger daughter Leyla, on the other hand, has won the battle she has fought against life, though at a heavy price, with her culture, idealism, her fondness for uniqueness, her strong personality and willpower, and with her identity gained by these qualities, she is woman of new ages. The function of Emir Bey in the novel is to serve as an axis where the lives of these four women converge.

Keywords: Ayla Kutlu, *Emir Bey’in Kızları*, woman, novel.

---

¹ This article is extended from a report titled “The Full Name of the Modern Woman in Ayla Kutlu’s Novel Entitled Emir Bey’in Kızları (Daughters of Mr. Emir): Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla” presented in ICOESS (International Congress of Eurasian Social Sciences) on 6-8 April 2017.

INTRODUCTION

The identity of woman who constitutes a half of the human whole has been questioned from past to present. The concepts of “women’s literature”, “women sensitivity” and “women writer”, which were produced as a result of such questioning, emphasize the importance of reflecting the matter from the perspective of women.

These concepts, which overshadow the goal of art by separating the human being from its other half, have arisen as a natural consequence of negligence of women within society and are described as “outdated” as they define a phase that needs to be surpassed (Akin, 1977: 584).

The starting point of authors who have adopted the concept of women’s literature is that women’s identity has been inadequately defined by male authors. Definition of women’s identity by women authors is the first function attributed to women’s literature. Since it is impossible to achieve this goal with language and literature shaped up by men, this is a process that is defined by establishment by women authors of their own language and literature as well as letting women’s way of thinking dominate literature because. In this respect, writing becomes “an important instrument in women’s history of existence” (Şengül, 2016: 208).

Among many texts investigating the relationship between women and literature, Virginia Woolf’s *A Room of One’s Own* (1929) is worthy of attention. Countering the argument that no woman on earth could possess Shakespeare’s genius with her works, Woolf compares and contrasts Shakespeare and his imaginary sister Judith in terms of conditions of their upbringing in an effort to reveal the causes of why women could not make their presence felt in literature. She explains that although she is extremely talented, Judith’s skills lay fallow in time as she was deprived of the education her brother had received (Şengül, 2016: 207).

Women writers’ making their presence felt in literature is, as Woolf indicated, is in direct proportion to education. Indeed, the period of women writers in Turkish literature begins with the Republican Era, when education spread across all walks of life.

Women writers, whose names began to appear with the Tanzimat era, constitute a prominent vein in modern Turkish literature. Fatma Aliye, who is the first woman writer in Turkish literature, Halide Edip, who was an influential writer within the movement of Nationalist Literature and Suat Derviş, who was one of the pioneers of the socialist realism are historically the most important of these figures. They are followed by writers like Müfide Ferit Tek, Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Sâmiha Ayverdi and Safiye Erol, as well as writers of popular novels such as Güzide Sabri, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant, Cahit Uçuk and Peride Celal. This list goes on with authors like Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, Sevim Burak, Selçuk Baran, Mübeccel İzmirli, Füzûzan, Afet İlgaz, Sevgi Soysal, Emine Işınsu, Nursel Duruel, Tomris Uyar, Aysel Özakin, Sevinç Çokum, Sabahat Emir, İnci Aral, Nazlı Eray, Latife Tekin, Nursen Karas, Pınar Kür, Esmâ Ocak, Tezer Özlü, Jale Sancak, Füsûn Akatlı, Erendiz Atasü, Ayfer Tunç and Buket Uzuner. Ayla Kutlu, too, has a significant place in Turkish literature with her stories and novels reflecting woman sensitivity.

It is indubitable that women writers, whose number is increasing gradually, has had a determining place in recent Turkish literature: "(...) The phenomenon of women writers sheds light on our efforts to prepare an overview of Turkish literature in the post-1980 era, because women writers predominantly continued to shape up the general appearance of literature in the 80's as they did in the 70's." (Akatlı, 1994: 29). Women's making their presence felt in the field of literature, which had been a monopoly of men until recently, led to a significant change in the fundamental Dynamics of literature and revealed the need for innovation in criteria and concepts.

It would be inspiring to consider the woman image created by man (male) writers in order to better evaluate the breadth brought by women's point of view to literature. "These writers [Reşat Nuri, Yakup Kadri, Peyami Safa etc.], whose literary levels and merits are quite different from one another and who could be placed poles apart in terms of their world views, exhibit a rather strange resemblance in the way they depict the image of women." (Akatlı, 1999: 30-31). It is seen that authors who approached social changes within the framework of morals and beliefs in the early years of the Republic shared a common understanding portraying women as being under the threat of a moral degeneration.

In the subsequent periods, the point of view of women writers stripped the image of women in literature of such qualities as ideal, imaginary, superficial, female etc and brought it to its real place. The place of women in a changing society, their new identity and the dilemmas they encountered in a period of transition are common questions that women writers dealt with. "Our women writers who grew up in the republican era questioned, in their stories and novels, the dilemma posed by republican education and a social structure and traditions that were still predominantly Ottoman, women who were caught in the crossfire of this dilemma and the unchanging role of women in the institution of family." (Sezer, 1992: 8). The solution/lack of solution to these questions shed light to the social and intellectual dimensions of the women phenomenon, going beyond the scope of literature.

The woman is the dominant power and the most effective component of enlightenment in the ideal social model of women writers. The intellectual woman type gains predominance in this context. "A common woman stereotype used by our women writers in their novels and stories is the intellectual woman. This stereotype of intellectual woman is depressed by pressure, struggles with rules and customs, feels absence of solidarity among women and fails to go beyond her own class and make contact with women of other classes. She is crushed (with already existing desire for protection and affection) in the face of death, old age and diseases especially incurable diseases." (Sezer, 1992: 9). The starting point of women writers who have carried women sensitivity over to literature is that women have been relegated to a secondary status on a social order. It is natural that the attitude of intellectual women who, with the point of view they have possessed, have seen and assessed this situation in its most naked form and refused to accept it, should be sharper and their reactions more effective.

Ayla Kutlu (d.1938-) is one of the writers who has dealt with the topic of woman phenomenon and brings women forward in her books. However, she avoids depicting her heroines as rivals of men and reducing shortcomings in social structure to the conflict between men and women; hence, she objects to being portrayed as “a writer of women’s problems” (Yeşilyurt, 1994: 14).

The image of woman that came to be represented by women writers in Turkish literature both reveals the current situation concerning the phenomenon of women, whose position in society exhibits constant variation, and fulfils an effective function in establishing a future for women. Ayla Kutlu gains depth to the image of women by adding the dimension of “past” to this line.

Purpose

The purpose of the study is to reveal the women’s changing identity and to analyze the reflections of the modernization in the Turkish literature within the framework of fictional reality which Ayla Kutlu created without ignoring the historical perspective and probe the social equivalent of the intellectual woman identity by acting from this novel.

METHOD

In our study, women’s changing identity is traced, on the basis of Ayla Kutlu’s novel, and compared and investigated in light of the sociological literary method and text-based novel analysis methods.

The Novelist in the Triangle of History-Society-Modernism

Ayla Kutlu constructs her books on a historical-social plane and taking the “woman” as its centerpiece. While making history her starting point, she bases her search on the phenomenon of “change”. The historical-social ground of the novel involves the process of transition from the feudal order to the new age on the axis of Emir Bey’s transformation.

Emir Bey’s change is seen as being coordinated with “the movement of shaking off the Middle Age, which is experienced across the whole country” (Atasü, 2000: 71). In this context, the discourse of the novel, which digresses formally and stylistically from modernism, which opposes realism and reflection of reality as it is, essentially coincides with modernism, which, despite being the name of a certain movement of philosophy and art covering a period beginning in the late 19th century (1880s) until the start of World War II, having its origins in Europe and America, defined as being progressive, innovative and avant-garde, involves, among a series of functions it assumes, periods following the Middle Age and “contemporary popular” attitudes in a social sense (Ulaş et al., 2002: 1006).

Modernism/modernization is a concept whose borders are far from being definite and are open to flexible uses. As a sociological concept, it describes transformation from the traditional simple social structure of the

pre-industrial period to today's modern complex social structure. The fact that the word as derived from the Latin root of "modo", which means "immediately, now", and expresses the sense of "society of today", supports the thesis that modernization is still valid today. The concept also corresponds to an approach that was wanted to be systematized against the Marxist understanding of society in the USA in the 1960's (Kızılcelik and Erjem, 1994: 299-300; Marshall, 1999: 508-509). Explaining the word modern with the term "contemporary" leads one to the definition of "level of technique, information and mentality represented by the most developed of nations" and to the inference that nations defined as modern change from period to period (Ülken, 1969: 209).

The fundamental change indicated in the novel is summarized by Leyla's sentence that "I make a distinction between the generation that pressed God into all services and our generation, which perceives life within its true dimensions." (Kutlu, 1999a: 243).

The most important of the factors that allow the novels of Ayla Kutlu, who has a keen interest in history, to be built on a sound ground is the investigative aspect of the author. Indeed, she mentions her sources (Kutlu, 1994: 286). The degree of her interest in history is so great as to describe her as a "philosopher of history"; while she is building history, she tries to unearth in history books the "character of Ottoman society", which she could not find in the works of writers such as Ahmet Mithat and Hüseyin Rahmi (Doğan, 1994: 25).

The author transfers her inclination towards history and her identity as a writer to Leyla, the heroine of her novel. Leyla begins to take a keen interest in history since her high school years. She regards writing her family history as a historical responsibility and presents general history and the private history of her family together. In this way, the novel is no longer a series of events; it gains depth, having been built on a historical and social ground. "The people I write about are in the foreground, with their emotions, experiences, mentalities and attitudes. In the background, on the other hand, I attempt to describe our social state and how this guides our people." (Orbay, 1987: 45) says the author and kneads her imagination with "reality". However, while she is doing this, she does not ignore the aesthetic aspect of the novel; she treats history from a humanistic point of view, rather than an academic one.

Ayla Kutlu's starting point is reality. This reality is also fed by her own biography. The family circle that the author describes in her memoirs and the world, the places, the persons and the events she describes in her novels are similar. For example, the character Cevahir in the novel can be traced back to Firdevs Hanım (Pilke), who is the author's maternal grandmother. She, too, is of Chechen origin like Cevahir Hatun. She was widowed at the age of twenty-six and dedicated herself to her children. The author's father Selahattin Bey, too, is a model for Emir Bey with his culture and idealistic personality (Kutlu, 2007: 16).

The fact that the characters described in the novel are taken from real life is not an aesthetic criterion. "A person in a novel is first and foremost a character in a novel, no matter how familiar s/he may look. The point

that needs to be asked and questioned is whether or not the novelist describes them properly as characters of novel. One needs to see this. Otherwise, as is expressed by the judgment that existence of a one-to-one correspondence between characters of novels and their real life counterparts is not of much significance in terms of the art of novel." (Tekin, 2001: 83), selection of characters who existed in real life becomes significant and precious when they are turned into persons "living" in their own reality in the novel.

Although the author's departure point rests on experiences, the external reality in the novel undergoes extensive changes within the fictional reality. Since the author was able to "root all personality traits of the female figures she described soundly in geography and history" (Atasü, 2000: 78), she reached a level of credibility far beyond the illusory understanding. The author also managed to keep alive characters that had no real life counterparts.

The author's neutral point of view has a significant role in this strong sense of reality aroused by her in her book. The author aims, without falling into the trap of "protesting feminist novel", to reveal the richness and depth of women experiences by mirroring women's world that remain in the background (Direnç 2000: 56).

Stating that she worked on the novel for about twenty years (Kutlu 1999b: 7) Kutlu, reinforces the sense of reality by building her novel on a solid ground with the importance she attaches to construction, which she regards as the "sine quo non" of the novel (Kutlu, 1994: 11).

One of the factors strengthening the sense of reality in the novel lies in the importance attached to observation and analysis by the author, who says "I thought for days over in what street and in what house Nevnihal Hanım, who was one of the major characters of the novel in this chapter." (Şenyapılı, 1987: 62).

Lives Loaded on the Novel-Women Bearing the Brunt of Life

Emir Bey'in Kızları (Bir Göçmen Kuştı O 2)(1998) is a novel that is set in a wide of locations ranging from the Caucasus Mountains to Anatolia and as far as Norway as well as the rich cultural texture added by them against a backdrop of historical reality extending from 1991 to 1877. The actual time of the novel, on the other hand, is a period of fifty years taking place between the deaths of Emir Bey and Nevnihal. This temporal volume is important in setting the stages of modernization in a realistic plane.

Emir Bey'in Kızları (Daughter of Emir Bey) is the sequel to the novel *Bir Göçmen Kuştı O* (S/he was a migratory bird). The term "river novel, or French roman fleuve, defining a sequence of three novels that are complementary to one another (Sazyek, 2013: 243) is also suitable for these novels although they are composed of two books, because they demonstrate an organic wholeness in terms of persons, setting, events, time and environment, which constitute the fundamental qualities of the term.

In *Emir Bey's Daughters*, women consisting of Emir Bey's mother, wives and daughters are portrayed. The changing identities of these women, to whom temporal and spatial factors donated different lives, also mirror

social history and gain symbolic values in the novel. They were investigated under the headings of “A A Woman of Nature Snatched from her Roots: Cevahir”, “A Silenced Provincial Woman: Gülhayat”, “An Urban Woman Having Gained Consciousness: Nevnihal”, “A Disoriented Woman: Hüsra” and “A Woman Completing Herself: Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla”.

A Woman of Nature Snatched From Her Roots: Cevahir

The starting point of the novel is the dramatic story of Cevahir, Emir Bey’s mother, which is narrated through flashbacks. She is depicted as having an identity that is intertwined with nature. While she is leading a most elated life with her husband and son in the Caucasus mountains, her life is ruined as a result of an Armenian raid during the Ottoman-Russian War and is obliged to abandon her land.

Placing the woman in the settings of nature, country and city and strengthening the relationship between them with the unbreakable bond of heredity, the author depicts the portrait of a single woman from the sum total of these variables. She begins the flow of events of the novel, which she constructs on a long period of time and a wide setting, with nature in parallel with the flow of events of general human life. She emphasizes with the character Cevahir that man and woman are equal in natural life; she equates her unhappiness with her being separated from her roots and attributes her incompleteness to external factors. Kutlu implies that deprivation of women of their rights are due to feudalism and imperial order.

A Silenced Provincial Woman: Gülhayat

Women in Ayla Kutlu’s novels bear the brunt of life with all of its weight. Her stories filter through the whole history of civilization and they are not imaginary. A woman “silenced” in the grip of society and man, Gülhayat reflects directly or indirectly the most fundamental questions of womanhood based on gender such as family, motherhood, education, equality and economic freedom. At the same time,. She represents women rendered non-existent within society. With her qualities detailed by the author to sound more striking, she is a heroine fitting the definition of a type rather than a character. Readers find in her a portrait of womanhood rather than a woman and read her story as a staggering tragedy. The marriage bond which she entered into with Emir Bey by force and which is a total mismatch in all respects extinguishes the joy of life in her.

Gülhayat is the daughter of a man who smacked his wife publicly as she gave birth to a baby girl, left her although she was his first child and went to Egypt and never called her again from there. The most important figure that shaped Gülhayat's destiny is her aunt Gülüş Hatun. This woman, who mothered Emir Bey and Helal, confined her to a life of unhappiness by stating in her will before she died that she marry Emir Bey considering this a favor for her.

The second of the figures who had a determining role in Gülhayat’s destiny is Helal, who is the only person she never forgave. Helal is Emir Bey’s sister. This woman, who is extremely merciless towards Gülhayat, regards her

as one of the maids in the house rather than lady of the house and does not spare her when she is punishing the whole household.

After that, Gülhayat becomes weary of life and almost never speaks. She accepts her husband as her master. She derives her power of endurance from an Anthology of Yunus Emre, which her aunt had bequeathed her. Having endured this life for eleven years, she leaves home, seeing that she is of no significance in the eye of her husband. However, when she returns home a day later finding it impossible to permission from Helal even to breastfeed her forty-day old baby daughter.

Her two sons never care about their mother's state. Hüsrâ, on the other hand, is under the influence of her aunt, who constantly speaks ill of her mother. In this environment, where she is scorned even by servants, Gülhayat makes friends with the most unexpected person, namely Nevnihal, her ex-husband's new wife.

Gülhayat generally represents the Oriental woman in the novel while Nevnihal represents a woman of İstanbul. In this context, an ostensible comparison is made taking into consideration the basic dynamics of two different cultures. Nevnihal is a gentle Istanbulite who is the apple of her father and mother's eye. Gülhayat, on the other hand, is a miserable personality abandoned by her parents on the pretext of her being a girl. With a twist of fate, the paths of these two women, who belong to different realms, intersect through Emir Bey.

The attitudes of the two women towards life are different. Gülhayat is indifferent to the events outside of the house and spends all of her time at home. She is so accustomed and preconditioned to this that we always find her at home in the part of her life she spent in İstanbul; she does not feel a need to get to know her surroundings and new things do not excite her. Nevnihal is more into life as a thinking and travelling woman. Emir Bey's extroverted personality has an effect on this. Indeed, he advises in the letter he left to his daughters that they should find a job and not be aloof from life. In this letter, Emir Bey also confesses that he did an injustice to Gülhayat in all respects.

Gülhayat takes a keen interest in Leyla when she is a little girl and becomes her mother "Hayat". She tells her stories, gives advice, shares her problems and secrets with her. She shows tenderness towards Leyla, which she has not shown to her own children adequately, conveys fullness of her heart to her generously and exuberantly and in turn Leyla shows concern for her which her children has spared her. She teaches Leyla to love a city whose streets are muddy and stinky. Her elder brother Mahmut, who is the governor of that city, is surprised by this refinement in her and attributes Leyla's sentimentality to Nevnihal, whereas Nevnihal, who he thinks is the source of refinement in Leyla, is a woman who hates Ankara because it is an unkempt city. It is Mahmut's own mother Gülhayat who teacher Leyla to perceive life from a different perspective.

Gülhayat is tolerant and forgiving in addition to being obstinate and proud. She is a kind and generous hearted woman who has kept her feelings like a secret, devoted herself to others and in this way attained wisdom.

An Urban Woman Having Gained Consciousness: Nevnihal

Emir Bey's marriage with Gülhayat takes place as a phenomenon contrary to his will or as part of his fate and he never considers her a wife; on the other hand, Nevnihal, whom Emir Bey chooses as his wife with his own free will, is the heroine of the novel who undergoes a change and attains social and political consciousness.

Nevnihal is a courteous Istanbulite. She is the only child of Collier Yahya Efendi and Yeşil Hanım, who live at number thirty-two on Mumhane Street at the Bosphorus. Therefore, she is raised with extreme care. She receives her education at Dârü'l-Muallimât (Teachers' College). Emir Bey encounters Nevnihal a short while before the invasion of İstanbul as a member of parliament who is nearing his fifties, divorced of his wife and a father of three. His first wife Gülhayat is a rural woman who never saw İstanbul and had no formal education. Nevnihal, on the other hand, is a refined and cultured woman who was raised on the "Bosphorus" of İstanbul. This situation leads Emir Bey, who is rather rigid towards Gülhayat, to be fairly tender towards Nevnihal.

Nevnihal dominates the first book as a young, educated and polite woman in contrast with rural Gülhayat, who is devoted to her husband whereas in the second book she appears to have a political consciousness, too. Emir Bey's modernist attitude has a huge effect on this development. Nevnihal learns to be principled and strong-willed from him. Although she and her husband love each other, the bond between them is not love in its absolute sense. Nevnihal has come to understand that life is not built on a simple equation. She is mature enough to defend forms of gathering that leaves a strange effect on the new social order as a family of Oriental origin. Although Nevnihal is modernist, she is not inclined to adopt each novelty without questioning it. Nevnihal also has awareness about women's rights and is combative in this regard.

A Disoriented Woman: Hüsra

Emir Beys Daughters is basically a novel focused on Hüsra and Leyla. They are the up-to-date characters of the novel's actual timetable. Nevertheless, the eleven-year age gap between them pushes them to opposite extremes. Hüsra was born in the pre-Republican period whereas Leyla was born in the Republican era. This is the perspective in which the author puts two different worldviews into conflict on the basis of two sisters.

Hüsra is the elder daughter of Emir Bey, born of Gülhayat in 1919. She is tall, has straight and black hair and green eyes and is quite attractive with her plain beauty and carefree manners. She is named after Mahmut Ağa's maternal grandmother. Since he is angry with Gülhayat, Emir Bey has not named his elder daughter Cevahir, which is her right, and has considered her to be non-existent by confining her to her mother's destiny. Hüsra, whose father divorced her mother when she was a baby of just forty days, was kept away from her mother and when she began to stay in her mother's room after she grew up, she shared the fate of her mother, who was a constantly disdained woman. Consequently, she failed to find her way and place. Although her father is the master of the mansion, she is sometimes denigrated even by servants.

Hüsra is deprived of fatherly love in her childhood and motherly care in her youth; further, she is also denigrated as being provincial at Dame de Sion; as a result, she identifies herself with Jane Eyre and develops a negative character. Having her curriculum vitae filled with mistakes by her father, Hüsra fails to construct a sound building on these shaky foundations.

She removes her mother out of her life, never cries as a way of appearing strong to Nevnihal, who she considers her enemy, so her father and others and never talks to anyone.

Hüsra regards herself as Oriental, with her lukewarm, stern, introverted, formalist characteristics that let things drift and deem it unnecessary to use her mind: "She stood before the mirror. Who was this girl? She is fifteen. A true Oriental. Hiding her hatred and love inside her. Opening huge caves within herself to this end." (Kutlu 1999b: 123). It is understood that the author indeed regards Orientalism as a phenomenon that is more inclined towards imaginary than real, keeping her hatred and love within herself, and confining the individual/woman to the tight rules of society.

In her father's terms, Hüsra is " a Semiramis frozen at some point in history" who does not belong to her time with her stiffness, and consuming herself rather than trying to overcome difficulties (Kutlu, 1999b: 360).

A Woman Completing Herself: Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla

Change, which is at the heart of life, has also affected women's social place as well. The dimension of the radical change whose beginning is dated to the proclamation of the Republic concerning women appeared as a "sensitivity" in the writings of female authors and the intellectual woman identity is at core of this sensitivity. Leyla bears this identity in *Emir Bey's Daughters*..

Her full name is Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla. This long name is explained as follows: Nevnihal paid a visit to the tomb of prophet Job to have a child; therefore, her first name is Eyyübe. Emir Bey gave to her his mother's name, which he had not given to his first daughter as he was angry with Gülhayat; hence, her second name is Cevahir. Yeşil is Nevnihal's mother's name. Leyla, on the other hand, was given to her so that nobody would feel hurt when she was called. This multiplicity is a projection of a wholeness within the reality of the novel. Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla is a synthesis of women shaped up by different climates and cultures.

Having an age difference of eleven years between them, the two sisters were raised in totally different environments under the influence of both the family and the environment: "Hüsra is the daughter of downstairs. Her mother is a disdained and banished woman. Leyla, on the other hand, is a baby carried from lap to lap upstairs and protected against all possible dangers." (Kutlu 1999b: 106). Emir Bey shows to her younger daughter profuse tenderness and interest, which he has spared his elder daughter. In essence, the novel reveals the differences between the two sisters and the reasons for these differences.

It is often emphasized that Leyla is overshadowed by her elder sister in terms of beauty and her distinctive quality is her culture, not her beauty. This is complemented by her sincere and friendly personality that prefers to get along well with people.

Gülhayat has a huge influence on the formation of the personality of Leyla, who indicates that she has an Oriental aspect, too, although she was raised in İstanbul, in the following words "I, too, am a person of the culture of the Orient that attempts to get to know people with their finer qualities. We are people who assume that we have seen invisible beauties." (Kutlu,1999a: 239).

Leyla developed a consistent and strong personality as a result of being raised in a free, loving and informed environment. She is a principled woman who does not allow even her mother to interfere in her private life.

Leyla fills her emotional void with education in archaeology and in this way gains new perspectives. She is an idealist woman who explores, learns, is not satisfied with what she knows and works tirelessly. At the same time, she is so sensitive and self-sacrificing as to mother her two-year-old niece. However, she always remains incomplete emotionally. She has a ten-year-long affair with Hammer, her famed colleague. Hammer is almost fifty whereas Leyla is much younger. Despite the greatness of their love, Hammer deems it morally inappropriate to divorce his wife formally although they have been separated for twenty years as she has dedicated her life to their handicapped child. Upon the death of their child, he leaves for his country so as to divorce his wife but does not return. Leyla is courageous enough to bear the brunt of losing her lover, refusal of her associate professorship thesis and being expelled from her job due to the military regime of March 12. For, she grew up as a self-confident and psychologically healthy girl and learned not to be defeated by life. Emir Bey knows his daughter well: "Her look on life is characterized by peace with life rather than fragility. (...) Hüsra's sulky gloom could be overshadowed by the vivacious face of my younger daughter." (Kutlu, 1999b: 357).

The sorrows she experiences and the problems she encounters lead to perseverance on her part to work harder. Her hard work is rewarded both materially and spiritually. She has books and large numbers of articles published in prominent journals.

She is one who believes that coming into the world requires changing and beautifying things and when she sees a clue in this regard, follows it to the very end.

DISCUSSION AND CONCLUSION

Although protagonists of novels and stories are female, Ayla Kutlu does not construct women's lives and problems in the context of male-female conflict; she reflects women through social, cultural and historical perspective. She considers it her task to tell the stories of neglected, suppressed and "silenced" sections of the society.

Ayla Kutlu narrates the stories of women of three generations in a time ranging from the collapse of the Ottoman state to the founding years of the Republic. Life experiences of these women, each of whom represents a different dimension/tragedy of womanhood, and their shortcomings are completed in the identity of Leyla. Leyla is at ease with life and life in turn embraces.

Ayla Kutlu begins to write the story of women with Cevahir Hatun, who is Emir Bey's mother. Her counterpart in the novel is Nevnihal's mother Yeşil Hanım. In this book, where the phenomenon of migration is told with a deep insight, two women, one immigrating from the East and the other from the West, meet at the common ground of "Ottoman" state.

This meeting in the first generation transforms into an intersection with Gülhayat and Nevnihal, who constitute the second generation. It is noteworthy that the fundamental element in this interaction is Gülhayat, who represents the East and the rural whereas the element that is influenced and undergoes a change is Nevnihal, who is the daughter of a mother who immigrated from Crete and is closer to the West with her urban, cultivated, educated and gentle personality. Nevnihal, who was raised in İstanbul, found her true identity in the periods she spent outside of İstanbul, namely in Ankara and Urfa. This theme is in conformity with the basic orientations of the Millî Edebiyat (National Literature) and Memleket Edebiyatı (Homeland/Provincial Literature).

The last generation involves Emir Bey's daughters Hüsra and Leyla. The author brings two different worldviews into conflict through these two sisters. She adds a new dimension to the novel by attributing the fact that Hüsra has developed a negative identity to her upbringing and by highlighting this. Hüsra, who belongs to a time when Emir Bey has ruled his family through a traditional approach, is the weakest heroine of the novel. In contrast, Leyla is the most competent heroine who brings herself to completion by inheriting those aspects of Gülhayat and Nevnihal, who witnessed the toughest sides of life, that encompass life fully and in its deepest.

AYLA KUTLU’NUN EMİR BEY’İN KIZLARI ROMANINDA KADININ DEĞİŞEN KİMLİĞİ²**ÖZ**

Ayla Kutlu hikâye ve romanlarında kadın sorunsalına yoğunlaşan, kadın bakış açısını en etkili şekilde kullanan yazarlar arasındadır. Kutlu’nun özgünlüğü, kadını içinde yaşadığı toplumdan ve tarihsel kesitten ayırmaksızın, ait olduğu bağlamın içine yerleştirmesidir. Böylelikle, kadını soyut söylemlerin içinde yitip gitmekten kurtardığı gibi, çok önem verdiği toplumsal değişimlerin seyrini de daha berrak bir aynada aksettirir. *Emir Bey’in Kızları (Bir Göçmen Kuştu O 2)* (1998) bu açıdan dikkate değerdir. Çalışmamızın amacı, bu romandan yola çıkarak Ayla Kutlu’nun tarihsel perspektifi gözden kaçırmadan çizdiği kurmaca gerçeklik içinde kadının değişen kimliğini ortaya koymak, modernleşmenin Türk edebiyatındaki yansımalarını irdelemek, aydın kadın kimliğininin toplumsal karşılığını çözümlenektir. Romanın merkezinde, kısaca Leyla diye çağrılan Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla vardır. Ayla Kutlu, Türk toplumunda kadının değişen kimliğini Leyla ile görünür kılar. Leyla, geniş bir ailenin bütün bir hayat dökümünü kendi kişiliğinde toplayan son ferdi, iki annenin sentezidir. Nevnihal’le Gülhayat’ın toplumdaki yarım kalmışlıkları Leyla’da bütünlenir. Ablası Hüsrâ, adının çağrıştırdığı gibi, rehbersiz çıktığı hayat yolunda hüsrana uğramış bir karakterdir. Emir Bey’in büyük kızı Hüsrâ; sınırlı görüş açısı, güçsüzlüğü, soğukluğu ve iradesizliğiyle “iki bin yıl öncesine ait bir Assur güzeli”dir; eski zamanlara aittir. Küçük kızı Leyla ise kültürü, idealistliği, özgürlüğe olan düşkünlüğü, sağlam kişiliği ve iradesiyle, hayata karşı verdiği mücadeleyi bedeli ağır olsa da kazanmıştır ve bu özelliklerinin kazandırdığı kimliğiyle yeni zamanların kadınıdır. Emir Bey’in romandaki işlevi, bu dört kadının hayatını birleştiren bir eksen olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Ayla Kutlu, *Emir Bey’in Kızları*, kadın, roman.

² Bu makale, “Ayla Kutlu’nun *Emir Bey’in Kızları* Romanında Modern Kadının Tam Adı: Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla” başlığıyla, 6-8 Nisan 2017 tarihinde Alanya-Antalya’da gerçekleştirilen ICOESS (International Congress of Eurasian Social Sciences) adlı kongrede sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

GİRİŞ

İnsan bütünü'nün bir yarısını oluşturan kadının kimliği dünden bugüne sorgulanagelmıştır. Bu sorgulamalar neticesinde üretilen “kadın edebiyatı”, “kadın duyarlılığı”, “kadın yazar” kavramları meseleyi kadının bakış açısından yansıtanın önemini vurgular.

İnsanı diğer yarısından ayırarak sanatın esas amacını gölgeleyen bu kavramlar kadının toplumda göz ardı edilmişliğinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve aşılması gereken bir evreyi tanımladıkları için “çağdışı” (Akın, 1977: 584) diye nitelenir.

Kadın edebiyatı kavramını benimseyen yazarların hareket noktası, kadın kimliğinin erkek yazarların kaleminde eksik tanımlanmadığıdır. Kadın kimliğinin kadın yazarlarca tanımlanması, kadın edebiyatına yüklenen birincil işlevdir. Bu, erkeklerin şekil verdiği dil ve edebiyatla mümkün olamayacağı için kadın yazarların kendi dil ve edebiyatlarını kurması, dahası, kadının düşünme biçiminin edebiyata hâkim kılınması ile tamamlanan bir süreçtir. Bu bakımdan yazmak, “kadınların var olma tarihinde önemli bir araç” (Şengül, 2016: 208) durumuna gelir.

Kadın ve edebiyat ilişkisini irdeleyen birçok metin içinde Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda* (1929) adlı eseri dikkate değerdir. Dünya üzerinde hiçbir kadının Shakespeare'in dehasına sahip olamayacağı iddiasına eseriyle cevap veren Woolf, kadınların edebiyatta varlık gösterememelerinin nedenlerini ortaya koymak üzere Shakespeare'le kız kardeşi olarak kurguladığı Judith karakterini yetiştirme şartları açısından karşılaştırır. Çok yetenekli olmasına rağmen erkek kardeşinin aldığı eğitimden mahrum bırakılan Judith'in yeteneklerinin zamanla köreldiğini anlatır (Şengül, 2016: 207).

Kadın yazarların edebiyatta varlık göstermesi, Woolf'un işaret ettiği üzere eğitimle doğru orantılıdır. Nitekim Türk edebiyatında kadın yazarlar dönemi eğitimin yaygınlaştığı Cumhuriyet dönemiyle başlar.

Modern Türk edebiyatında Tanzimat'tan itibaren isimleri görülmeye başlayan kadın yazarlar önemli bir damar oluşturur. Türk edebiyatının ilk kadın romancısı Fatma Aliye, Millî Edebiyat içinde etkin bir yazar olan Halide Edip, toplumcu gerçekçi edebiyatın öncülerinden Suat Derviş tarihsel olarak bu isimlerin başında gelir. Müfide Ferit Tek, Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Sâmiha Ayverdi, Safiye Erol gibi isimleri, popüler roman yazarları Güzide Sabri, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant, Cahit Uçuk, Peride Celal takip eder. Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, Sevim Burak, Selçuk Baran, Mübeccel İzmirli, Fûruzan, Afet İlğaz, Sevgi Soysal, Emine İşinsu, Nursel Duruel, Tomris Uyar, Aysel Özakin, Sevinç Çokum, Sabahat Emir, İnci Aral, Nazlı Eray, Latife Tekin, Nursen Karas, Pınar Kür, Esmâ Ocak, Tezer Özlü, Jale Sancak, Fûsun Akatlı, Erendiz Atasü, Ayfer Tunç, Buket Uzuner gibi isimlerle bu liste uzar. Ayla Kutlu da kadın duyarlılığını yansıtan hikâyeye ve romanlarıyla Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Sayıları giderek artan kadın yazarların son dönem Türk edebiyatında belirleyici oldukları muhakkaktır: “(...) kadın yazarlar olgusu; bizim, Türk edebiyatının 80 sonrası döneminin panoramasını çıkartma çabamıza ışık

tutucu niteliktedir. Çünkü, 70'li yıllarda olduğu gibi 80'li yıllarda da, kadın yazarlar ağırlıklı bir biçimde edebiyatın çehresini belirlemeyi sürdürmüşlerdir." (Akatlı, 1994: 29). Yakın zamanlara kadar erkeklerin tekeline olan edebiyat alanında kadınların varlıklarını duyurmaları edebiyatın temel dinamiklerini önemli oranda değişikliğe uğratmış, ölçütlerin ve kavramların yenilenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Kadın bakış açısının edebiyata kazandırdığı genişliği değerlendirmede erkek yazarların oluşturdukları kadın imgesini göz önünde tutmak fikir vericidir. "Yazınsal düzeyleri ve değerleri birbirinden çok farklı olduğu gibi, dünya görüşleri bakımından da çok ayrı yerlere yerleştirilebilecek bu [Reşat Nuri, Yakup Kadri, Peyami Safa vb.] yazarlar, karşımıza getirdikleri kadın imgesi bakımından garipsenebilecek bir benzerlik gösterirler." (Akatlı, 1999: 30-31). Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplumsal değişimlere ahlak ve inanç açısından yaklaşan yazarlarda ailenin temeli olan kadını ahlaken bir çöküntünün tehdidi altında gören ortak bir anlayış açığa çıktığı görülür.

İlerleyen süreçte kadın yazar bakış açısı edebiyatta kadın imgesini ideal, hayalî, yüzeysel, dişil vb. niteliklerinden sıyrarak gerçek çizgilerine yaklaştırmıştır. Değişen toplumda kadının yeri, yeni kimliği ve geçiş döneminde karşı karşıya kaldığı açmazlar kadın yazarların ele aldığı ortak sorunsallardır. "Cumhuriyet döneminde yetişen kadın yazarlarımız, öykü ve romanlarında Cumhuriyet'in eğitimiyle, Osmanlıktan kurtulmamış toplum yapısı ve geleneklerin ikilemini, bu ikilemin çapraz ateşindeki kadını, aile kurumunda kadının değişmeyen, yenilenemeyen rolünü sorgulamışlardır." (Sezer, 1992: 8). Bu sorgulamalar neticesinde ulaşılan çözüm/çözumsuzlük kadın olgusunun edebiyatın kapsamını aşarak toplumsal ve düşünsel boyutlarına da ışık tutmuştur.

Kadın yazarların ideal toplum modelinde kadın başat figür ve aydınlanmanın en etkin unsuru olarak öne çıkar. Bu bağlamda aydın kadın tipi ağırlık kazanır. "Kadın yazarlarımızın roman ve öyküde yazdığı ortak tip aydın kadın tipidir. Bu aydın kadın tipi, baskılarla bunalır, kurallar ve törelerle boğuşur, kadınlar arası dayanışmanın yokluğunu duyar ve kendi sınıfını aşip öteki sınıfın kadınlarıyla ilişki kuramaz. Ölüm ve yaşlılık, hastalık özellikle sağaltılamaz hastalıklar karşısında (zaten varolan korunma isteği ve şefkat özlemiyle) yıkıma uğrar." (Sezer, 1992: 9). Kadın duyarlılığını edebiyata taşıyan kadın yazarların çıkış noktası kadının toplumsal düzlemde arka plana itilmişliğidir. Sahip olduğu bakış açısıyla bu durumu bütün çıplaklığıyla görüp değerlendirebilen ve kabullenmeyen aydın kadının tutumunun daha kesin, tepkilerinin daha etkili olması doğaldır.

Ayla Kutlu (d.1938-) kadın olgusuna eğilen yazarlardandır, eserlerinde kadınları öne çıkarır. Bununla birlikte kahramanlarını erkeğin karşıtı olarak çizmekten, toplumsal yapıdaki aksaklıkları kadın-erkek çatışmasına indirgemekten kaçınmış, kendisinin "kadın sorunlarının yazarı" olarak nitelenmesine karşı çıkmıştır (Yeşilyurt, 1994: 14).

Türk edebiyatında kadın yazarların kaleminde hayat bulan kadın imgesi, toplumdaki konumu her zaman değişkenlik gösteren kadın olgusuna ilişkin mevcut tabloyu ortaya koymanın yanında kadının geleceğini kurmada da etkin bir işlev görür. Ayla Kutlu eserinde bu çizgiye "geçmiş" boyutunu da ekleyerek kadın imgesine derinlik kazandırır.

Amaç

Çalışmamızın amacı, *Emir Bey'in Kızları* adlı romanından yola çıkarak Ayla Kutlu'nun tarihsel perspektifi gözden kaçırmadan çizdiği kurmaca gerçeklik içinde kadının değişen kimliğini ortaya koymak, modernleşmenin Türk edebiyatındaki yansımalarını irdelemek, aydın kadın kimliğinin toplumsal karşılığını çözümlemektir.

YÖNTEM

Çalışmamızda Ayla Kutlu'nun tarihsel-toplumsal zeminde ördüğü romanından hareketle kadının değişen kimliğinin izi sosyolojik edebiyat yöntemi ve esere bağlı roman çözümleme yöntemleri ışığında karşılaştırılarak incelenmiştir.

Tarih – Toplum – Modernizm Üçgeninde Romancı

Ayla Kutlu eserlerini tarihsel-toplumsal düzlemde ve “kadın”ı merkeze alarak kurgular. Yazar tarihi çıkış noktası yaparken, arayışını “değişim” olgusu üzerine temellendirir.

Emir Bey'in Kızları romanının tarihsel-toplumsal zeminini, Emir Bey'in dönüşümü ekseninde feodal düzenden yeni çağa evrilme süreci oluşturur. Emir Bey'in değişimi “ülke çapında yaşanan Orta Çağ silkeleme hareketi” (Atasü, 2000: 71) ile eşgüdümlü görülür. Bu bağlamda, gerçekçiliğe, gerçekliğin olduğu gibi yansıtılmasına karşı çıkan modernizmden biçimsel ve biçimsel açıdan ayrılan romanın söylemi; esasen 19. yüzyılın sonlarından (1880'ler) İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadarki süreci kapsayan, Avrupa ve Amerika kökenli, ilerici, yenilikçi ve öncü (avangard) nitelikleriyle tanımlanan belirli bir felsefe ve sanat akımının adı olmakla birlikte, yüklediği bir dizi işlev arasında, tarihsel anlamda Orta Çağ'dan sonraki dönemleri ve toplumsal anlamda “çağdaş popüler” tutumları da kapsayan (Ulaş vd., 2002: 1006) modernizmle çakışır.

Modernizm/modernleşme, sınırları kesinlikten uzak ve esnek kullanımlara açık bir kavramdır. Sosyolojik bir kavram olarak sanayileşme öncesi geleneksel basit toplum yapısından günümüzdeki modern karmaşık toplum yapısına doğru değişmeyi ifade eder. Kelimenin Latince kökenli “hemen, şimdi” anlamına gelen “modo” kökünden türemesi ve “günümüzdeki toplum” anlamına gelmesi modernleşmenin günümüzde de geçerli olduğu önermesini destekler. Kavram aynı zamanda 1960'larda Amerika'da Marksist toplum anlayışına karşı sistemleştirilmeye çalışılan bir yaklaşımı da karşılar (Kızılcelik ve Erjem, 1994: 299-300; Marshall, 1999: 508-509). Modern kelimesine “çağdaş” karşılığı verilmesi, “toplumlar arasında en çok gelişmiş olanların temsil ettikleri teknik, bilgi ve zihniyet seviyesi” tanımına ve modern kavramıyla tanımlanan toplumların her devirde değiştiği çıkarımına da götürür (Ülken, 1969: 209).

Romanda işaret edilen temel değişim, Leyla'nın “Tanrı'yı her işlerine koşan kuşakla, yaşamı gerçek boyutları içinde algılayan bizim kuşağı ayırıyorum.” (Kutlu, 1999a: 243) cümlesiyle özetlenir.

Tarihe derin bir ilgi duyan Ayla Kutlu'nun romanlarının sağlam bir zemine oturmasını sağlayan etmenlerin başında yazarın araştırmacı yönü gelir. Nitekim bazı romanlarında kaynaklarını zikreder (Kutlu, 1994: 286). Tarihe ilgisinin derecesi, "tarih felsefecisi" olarak nitelendirilecek kadar derindir; tarihi kurgularken Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi gibi yazarların eserlerinde bulamadığı "Osmanlı toplumunun karakteri"ni tarih kitaplarından çıkarmaya çalışır (Doğan, 1994: 25).

Yazar, tarihe olan eğilimini ve yazar kimliğini roman kahramanı Leyla'ya aktarır. Leyla tarihe, lise yıllarından itibaren derin bir ilgi duyar. Ailesinin hikâyesini yazmayı tarihsel bir sorumluluk olarak değerlendirir ve genel tarihle ailesinin özel tarihini bir arada sunar. Böylece roman, salt bir olaylar dizisinden ibaret kalmaz; tarihsel ve toplumsal bir zemine yerleşerek derinlik kazanır. "Ön planda yazdığım insanlar var: duyguları, yaşadıkları, kafa yapıları ve davranışlarıyla. Arka planda ise toplumsal durumumuzu ve bu durumun insanlarımızı yönlendirmesini anlatmaya çalışırım." (Orbay, 1987: 45) diyen yazar, imgelemine "gerçeklik"le yoğurur. Fakat bunu yaparken romanın estetik açısını gözden kaçırmaz; tarihi kitabı yönden değil, insan yönünden ele alır.

Ayla Kutlu'nun hareket noktası gerçekliktir. Bu gerçeklik kendi özyaşamöyküsüyle de beslenir. Yazarın anılarında betimlediği aile çevresiyle romanında kurguladığı dünya mekân, kişiler ve olaylar açısından benzerdir. Sözelimi, romandaki Cevahir karakterinin izine, yazarın anneannesi Firdevs Hanım (Pilke)'da rastlanır. O da Cevahir Hatun gibi Çeçen göçmenidir. Yirmi altı yaşında dul kalmış, kendini çocuklarına adamıştır. Yazarın babası Selahattin Bey de kültürlü ve idealist kişiliğiyle Emir Bey'in modelidir (Kutlu, 2007: 16).

Romanda çizilen kahramanların gerçek hayattan alınmış olması bir estetik ölçüt değildir. "Bir romanda yer alan kişi, ne kadar bildik olursa olsun, o, önce roman kahramanıdır. Sorulması ve sorgulanması gereken nokta, romancının onları, birer roman kahramanı olarak iyi çizip çizmediği hususudur. Buna bakmak lâzım. Yoksa, roman kahramanlarının hayattaki benzerleriyle birebir örtüşmesi, roman sanatı açısından, pek de önemli değildir." (Tekin, 2001: 83) yargısının işaret ettiği üzere, gerçek hayatta yaşamış kahramanların seçilmesi, romanın kendi gerçekliği içinde "yaşayan" bir kişiliğe dönüştürülmesiyle anlamlı ve değerli hale gelir.

Yazarın çıkış noktası yaşantılara dayansa da, romanda dış gerçeklik kurmaca gerçeklik içinde büyük kırılmalara uğramıştır. Yazar, çizdiği kadın portrelerinin "tüm kişilik özelliklerini coğrafyanın ve tarihin içine sağlamca köklendirebil[diği]" (Atasü, 2000: 78) için yanılısamacı anlayışın çok ötesinde bir inandırıcılığa ulaşmıştır.

Yazar gerçek hayatta karşılığı bulunmayan kahramanlarını da canlı kılmayı başarmıştır: "Nevnihal Hanım diye biri yok. En azından benim tanıdığım böyle birisi yok. Ancak o kadar uzun bir zamandan beri karakter olarak benimle yaşıyor ki, onun, yarattığım biri olduğuna kendim bile inanamayacağım neredeyse." (Kutlu, 1999b: 7).

Yazarın uyandırdığı bu kuvvetli gerçeklik duygusunda yazarın yansız bakış açısının payı büyüktür. Yazar, "protestocu feminist roman" tuzağına düşmeden, kadınların geri planda kalmış dünyalarına ayna tutarak kadın yaşantılarının zenginlik ve derinliğini ortaya koymayı amaçlar (Direnc 2000: 56).

Eseri üzerinde yirmi yıla yakın çalıştığını belirten (Kutlu 1999b: 7) Kutlu, romanın “olmazsa olmaz koşulu” (Kutlu, 1994: 11) olarak değerlendirdiği kurgulamaya verdiği önemle eserini sağlam bir zemine yerleştirerek gerçeklik duygusunu güçlendirir.

Romandaki gerçeklik duygusunu güçlendiren etmenlerden biri de, “Romanın bu bölümündeki ana karakterlerden biri olan Nevnihal Hanım’ın hangi sokakta, hangi evde oturacağını günlerce düşündüm.” (Şenyapılı, 1987: 62) diyen yazarın gözlem ve tahlile verdiği önemde gizlidir.

Ayla Kutlu eserinde kadının birey olarak toplumsal düzlemde değişen kimliğini, klasik yansıtmacı roman formunu en etkili şekilde kullanarak görünür kılar. Tarih bilgisini tarafsız bakış açısıyla, sağlam bir kurgulamayla, keskin gözlem ve dikkatli tahlilleriyle birleştirerek kuvvetli bir gerçeklik duygusu oluşturur.

Romana Yüklenen Hayatlar – Hayatı Yüklenen Kadınlar

Emir Bey’in Kızları, Kafkas Dağları’ndan Anadolu’ya, Norveç’e kadar uzanan geniş bir coğrafya ve bu geniş coğrafyanın romana kazandırdığı zengin kültür varlığıyla, 1991’den 1877’lere değin derinleşen zamanın tarihsel gerçeklik fonuna oturtulduğu bir romandır. Anlatının aktüel zamanı ise Emir Bey’in ölümü -Haziran 1941- ile Nevnihal’in ölümü -Nisan 1991- arasında geçen elli yıllık süredir. Bu oylum, modernleşmenin aşamalarını gerçeklik düzlemine oturtmak bakımından önemlidir.

Emir Bey’in Kızları, *Bir Göçmen Kuştı O* romanının devamıdır. Genellikle birbirinin devamı niteliğindeki üç kitaptan oluşan dizileri (Sazyek, 2013: 243) tanımlayan “nehir roman” terimi, iki kitaptan oluşmakla birlikte bu romanlar için de uygun düşmektedir. Çünkü terimin esas nitelikleri olan kişiler, çevre, olay, zaman, mekân yönlerinden organik bütünlük gösterme niteliğini taşımaktadırlar.

Emir Bey’in Kızları’nda Emir Bey’in annesinden, eşlerinden ve kızlarından oluşan kadınlar anlatılır. Zamansal ve mekânsal etkenlerin farklı hayatlar bağışladığı bu kadınların değişen kimlikleri toplumsal tarihe de ayna tutar ve roman düzleminde birer simge değeri kazanır.

Kökünden Koparılmış Tabiat Kadını: Cevahir

Romanın çıkış noktası, Cevahir’in geriye dönüşlerle aktarılan öyküsüdür. Cevahir Emir ve Helal’in annesidir. Kafkas göçmeni olan, iri yapılı, dirençli bir kadındır. Tabiatla bütünleşmiş bir kimlikte çizilir. Kocasını ve oğluyla Kafkas dağlarında son derece mutlu bir yaşam sürerken, Osmanlı-Rus Savaşı sırasında uğradıkları Ermeni baskınından sonra hayatı tam bir drama dönüşür. Baskında kocasını ve bütün yakınlarını kaybeder. Beş yaşındaki oğlu ve sağ kalabilen on iki kişiyle Osmanlı sınırına doğru kaçarken ikinci bir baskına uğrarlar. Bu defa sadece oğlu Emir ve kendisi sağ kalır. Fakat Cevahir’e tecavüz edilmiş, Emir’in sağ elinin dört parmağının ilk boğumları kesilmiştir. Bu olay Cevahir’in içinde sessiz bir çılgına dönüşür. Onu hayatta tutan tek şey intikam duygusudur. Çok zor şartlar altında Batum’a ulaşır. Orada karşılaştığı Mahmut Ağa’dan yardım ister. Mahmut Ağa onlara acıyıp hizmetçi sıfatıyla Urfa’daki evine götürür. Hiç konuşmayan, hayatla bütün bağlarını koparmış

olan Cevahir uğradığı baskından arta kalan, fakat herkesten sakladığı ve dünyaya getirir getirmez gömmeyi planladığı bebeğini doğururken ölür. Cevahir'in romandaki varlığı sınırlı ise de etkisi süreklidir.

Kadını tabiat, taşra ve şehir ortamlarına yerleştiren ve aralarındaki ilişkiyi irsiyet gibi kopmaz bir bağla kuvvetlendiren yazar, bu değişkeler toplamından tek bir kadın portresi çizer. Uzun bir zaman ve geniş bir mekân düzleminde kurguladığı romanının gelişim çizgisini, genel insan hayatının gelişim çizgisine koşturarak tabiatla başlatır. Doğal yaşamda kadınla erkeğin eşit ve mutlu olduklarını Cevahir karakteriyle vurgular, onun mutsuzluğunu kökünden koparılmasıyla ilişkilendirir, yarım kalmışlığını dışsal etmenlere bağlar. Kutlu, kadının haklarından yoksun bırakılmışlığının feodalite ve imparatorluk düzenine bağlı olduğunu sezdirir.

Susturulmuş Taşra Kadını: Gülhayat

Ayla Kutlu'nun romanındaki kadınlar hayatı bütün ağırlığıyla yüklenmişlerdir. Öyküleri bütün bir uygarlık tarihinin içinden süzülüp gelir; hayalî değildir. Toplumun ve erkeğin kısıcında "susturulmuş" bir kadın olan Gülhayat; cinsiyete bağlı aile, eğitim, eşlik, annelik, ekonomik özgürlük gibi en temel kadınlık sorunlarını doğrudan veya dolaylı yoldan yansıtır. Aynı zamanda kadının toplumdaki yok sayılmışlığını simgeler. Yazarın çarpıcı kılmak için derinleştirdiği hatlarıyla karakterden çok tip tanımlamasına uyan bir kahramandır. Okur onda bir kadından çok kadınlık portresi bulur ve öyküsünü sarsıcı bir trajedi olarak okur.

Gülhayat, kız doğurduğu için karısını herkesin içinde tokatlayan ve ilk çocuğu olmasına rağmen onu terk edip Mısır'a gittikten sonra bir daha hiç aramayan bir babanın kızıdır.

Gülhayat'ın kaderini çizen en önemli isim, teyzesi Gülüş Hatun'dur. Emir Bey'le Helal'e annelik eden bu kadın, ölmeden önce, yeğenine iyilik yapmak maksadıyla Emir Bey'in onunla evlenmesini vasiyet ederek onu mutsuz bir hayata mahkûm etmiştir.

Gülhayat'ın kaderinde belirleyici olan isimlerden ikincisi, onun affetmediği tek kişi olan Helal'dir. Helal Emir Bey'in kardeşidir. Annesi onu doğururken öldüğü için Gülüş Hatun tarafından evlat edinilip büyütülmüştür. Adını Gülüş Hatun, onu kendinden bir parça olarak görmek, kendi çocuğu saymak için Helal koymuştur. Helal fiziksel olarak çok iri yapılıdır. Annesi hamileliğini gizlemek için karnını devamlı sıkı sıkı sardığı için ayakları ezilmiştir. Bu yüzden yıkılacakmış gibi yürür ve bu haliyle bir devi andırır. Dış görünüşü onu çekingenleştirmek yerine zalimleştirmiştir. Helal'in romandaki asıl işlevi Gülhayat üzerindeki eziciliğidir. Gülhayat'a karşı son derece acımasız olan bu kadın onu evin hanımı değil, hizmetçilerinden biri olarak görür, bütün evi sıradayağından geçirirken onu da ayırmaz.

Emir Bey de Gülhayat da istemediği halde, Emir Bey'in kendini minnet duyduğu insanın vasiyetine uymak zorunda hissetmesi, Gülhayat'ın ise fikrinin bile sorulmaması sonucu yanlış başlayan bu her bakımdan uyumsuz evlilik Gülhayat'ın hayat ışığını söndürür. Arada yaş, kültür ve mizaç farkı vardır. Konaktan kaçmaya çalışmasının sonucunda Helal'den ilk dayağını yer. Bundan sonra hayata küser, âdeta dilini yutar. Kocasını efendisi olarak

kabul eder. Dayanma gücünü, teyzesinin ölürken kendisine bıraktığı Yunus Divanı'ndan alır. On bir yıl katlandığı bu hayatın ardından kocasının nezdindeki değerinin bir hiç olduğunu görerek evi terk eder. Fakat bir gece sonra çocuklarının hasretine dayanamayıp döndüğünde konaktaki yeri hizmetçilerin yanındır. Daha kırk günlük olan kızını emzirmek için bile Helal'den izin almak zorundadır.

İki oğul annelerinin durumuna hiç aldırmaz. Hüsrâ ise annesini daima kötüleyen halasının etkisinde kalır. Gülhayat, hizmetçilerin bile kendisini aşağıladığı bu ortamda en umulmadık kişinin, eski kocasının yeni karısı Nevnihal'in dostluğunu kazanır. Ondan daima bir adım geride yürür, dostluklarını gölgeleyecek hiçbir davranışta bulunmaz. Fakat bu içten dostluk dış etkilerle kırılır.

Romanda Gülhayat genel olarak Doğulu, Nevnihal İstanbullu kadını temsil eder. Bu bağlamda iki farklı kültürün temel dinamikleri göz önüne alınarak açıkça bir kıyaslama yapılmıştır. Nevnihal anne-babasının gözdesi, kibar bir İstanbullu'dur. Gülhayat ise kız olduğu için anne-babası tarafından terkedilen bir zavallıdır. Kader, ayrı dünyalara mensup bu iki kadının yolunu Emir Bey vasıtasıyla kesiştirmiştir.

Gülhayat her ne kadar Yunus'ça bir toplum-üstü duyarlık kazanmışsa da mücadelesi içseldir. Nevnihal ise kendi iradesini her şeyin üstünde tutar.

Gülhayat her zaman olduğu gibi davranan, kendine olan saygısını hiç yitirmemiş bir kadındır. Fakat kızının evleneceği gencin karşısına "Hüsrâ'nın annesi" sıfatıyla çıkmayı uygun bulmaz, Hüsrâ'nın annesi olarak Nevnihal'in tanıtılmasını önerir. Bunun sebebini Hüsrâ'nın annesine karşı genel tutumunda ve Gülhayat'ın, durumu kızının açısından görmesinde aramak gerekir. Nitekim onun bu önerisine ne Emir Bey ne de Hüsrâ karşı çıkmıştır.

Nevnihal hayatı akıl penceresinden görüp derin yanından severken, Gülhayat akli geri planda tutarak hayata Yunus gibi gönül gözüyle bakar.

İki kadının dış dünya karşısındaki tutumları da farklıdır. Gülhayat evin dışındaki olaylara kayıtsızdır, bütün vakti evin içinde geçer. Buna o kadar alışmış, koşullanmıştır ki, hayatının İstanbul'da geçen döneminde de onu hep evde buluruz; çevreyi tanıma gereği duymaz, yenilikler ona heyecan vermez. Oysa Nevnihal düşünen, gezen bir kadın olarak hayatın daha çok içindedir. Bunda Emir Bey'in dışa dönük mizacının etkisi vardır. Nitekim kızlarına bıraktığı mektupta, onların bir işte çalışmalarını, hayata yabancı kalmamalarını tavsiye eder. Emir Bey bu mektupta, aynı zamanda Gülhayat'a her bakımdan haksızlık ettiği itirafında da bulunur.

Gülhayat Leyla'ya küçük yaşından itibaren yakın ilgi gösterir, onun "Hayat" annesi olur. Ona masallar anlatır, öğütler verir, onunla dertleşir, sırlarını paylaşır. Kendi çocuklarına tam olarak sunamadığı şefkatini Leyla'ya gösterir, ona gönül zenginliğini olanca coşkunuyla aktarır ve ondan da, kendi çocuklarından görmediği yakınlığı görür. O, Leyla'ya yolları çamurlu, sokakları pis kokan bir şehre âşık olmayı öğretmiştir. O şehrin valisi olan Mahmut ağabeyi kardeşindeki bu inceliğe şaşar ve Leyla'nın duygusallığını Nevnihal'e bağlar. Oysa

Leyla'daki inceliğin adresi olarak gösterdiği Nevnihal, bakımsız bir şehir olmasından dolayı Ankara'dan nefret eden bir kadındır. Leyla'ya hayatı başka türlü algılamayı öğreten, Mahmut'un öz annesi Gülhayat'tır.

Gülhayat dikbaşı ve gururlu olmasının yanında hoşgörülü ve bağışlayıcıdır da. Duygularını bir sır gibi saklamış, kendini başkalarına adanmış, bu yolla hikmete ulaşmış "derya-dil" bir kadındır.

Bilince Ermiş Şehirli Kadın: Nevnihal

Ayla Kutlu kadının toplumsal gelişme çizgisinde Leyla'yı incelemişse de, diğer kadınları da roman kahramanı olarak aynı ağırlıkta işlemiş, her birine ayrı bir kimlik yüklemiş, onları kendi bireysel varoluşları içinde değerlendirmiştir. Gülhayat'la evliliği kendi iradesi dışında bir olgu/kader olarak gerçekleşen ve onu bir eş olarak hiçbir zaman benimsememiş olan Emir Bey'in kendi seçtiği karısı Nevnihal romanın değişen, toplumsal ve siyasal bilince eren kadın kahramanıdır.

Nevnihal kibar bir İstanbullu'dur. Boğaz'da, Mumhane Sokağı otuz iki numarada oturan Kömürcü Yahya Efendi ile Yeşil Hanım'ın tek çocuklarıdır. Bu yüzden üzerine titrenerek yetiştirilir.

Nevnihal Dârü'l-Muallimât'ta okumuştur. Emir Bey Nevnihal'e, İstanbul'un işgalinden kısa bir süre önce, elli yaşına yakın, karısını boşamış, üç çocuk babası bir mebus sıfatıyla rastlar. İlk karısı Gülhayat İstanbul'u hiç görmemiş, resmî tahsili olmayan bir Anadolu kadınıdır. Nevnihal ise İstanbul'un "Boğaz"ında yetişmiş, kültürlü, ince bir kadındır. Bu durum, Gülhayat'a karşı oldukça sert olan Emir Bey'i Nevnihal'e karşı o ölçüde müşfik olmaya sevk eder.

Emir Bey'le babasının isteği üzerine evlenen Nevnihal kocasını kısa zamanda anne-babasından daha çok sever. Başlangıçta onun ruh dünyasını anlayacak olgunlukta değildir. Başkentte oturmanın huzur ve güveni içinde, İstanbul'un işgaline karşı tepkilerini Boğaz'a bakan pencerelerinin perdelerini kapatarak göstermekle yetinir. Bu sırada Emir Bey Millî Mücadele için karısını İstanbul'da bırakıp Anadolu'ya geçmiştir.

Babası ölünce Nevnihal annesiyle birlikte Ankara'ya gider. İstanbul'dan sonra Ankara ona çok yavan gelir. Annesinin ölümü üzerine ise Emir Bey'le birlikte Urfa'ya gidecektir. Oraya üç çocuğun üvey annesi sıfatıyla gitme, hiç alışık olmadığı bir yaşamla ve hiç tanımadığı Doğu insanıyla karşı karşıya kalma, üstelik kocasının eski karısıyla, ayrı konumlarda olsa bile aynı çatı altında yaşama düşüncesi onu tedirgin eder. Nitekim Urfa'ya ve toprağa alışamaz, etrafındaki cahil ve görgüsüz insanlardan nefret eder. Fakat diğer kadınlardan çok farklı, Yunus gibi derviş ruhlu bir kadın olan Gülhayat'a yakınlık kurar. Onunla dertleşir, çocuğu olması için türbelere birlikte giderler.

Başlangıçta pasif bir kişilik sergileyen Nevnihal'in güçlü kişiliği olayların gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkar ve Emir Bey'in ölümünden sonra aileyi dağılmaktan korur. Gülhayat'ın çocuklarına kendi çocukları gibi sahip çıkar. Kendisini ağır sözlerle suçlayan Hüsra'yı affedecek kadar yüce gönüllüdür.

Nevnihal birinci kitapta kocasına bağlı, taşralı Gülhayat'ın tersine eğitilmiş, kibar bir genç kadın kimliğiyle ağır basarken, ikinci kitapta siyasal açıdan bilinçlenmiş olarak görünür. Bu gelişmede Emir Bey'in yenilikçi tutumunun etkisi büyüktür. Nevnihal ondan prensipli ve iradeli olmayı öğrenmiştir. Kocasıyla birbirlerini sevmelerine rağmen aralarındaki bağ mutlak anlamda bir aşk değildir. Nevnihal hayatın basit bir denkleme kurulmadığını kavramıştır. Doğu kökenli bir aile olarak yeni toplumsal düzende yadırgatıcı etki bırakan birarada oluş biçimlerini savunacak olgunluktur.

Nevnihal yenilikçi olmakla birlikte her değişimi sorgulamaksızın benimsemek eğiliminde değildir. Dinine bağlıdır, fakat bu bağlılık içkiyle Kur'an'ı yan yana getirecek çelişkiler içerir. Buna karşın yeni neslin dinden uzaklaşmasını hoş görmez.

Nevnihal yeni nesli "çıtkırıldım tembel yaratıklar" olarak değerlendirir. Fakat üslubundaki mizahilik onu kırıcı olmaktan çok sevimli kılar. Yeni kuşağın zarafete dair her şeyi yok ettiğini, hepsinin "fabrikasyon" olduğunu ileri sürer.

Nevnihal kadın hakları konusunda da bilinçli ve mücadeleci olmayı öngörür. Nevnihal'in dönüşümünde Emir Bey kadar Gülhayat'ın da büyük etkisi vardır. Emir Bey siyasal açıdan bilinçlenmesini sağladığı gibi Gülhayat da onun hayata, olaylara ve insanlara bakışını esnetmiştir.

Yönünü Bulamamış Kadın: Hüsra

Emir Bey'in Kızları, adının işaret ettiği üzere, esas olarak Hüsra ile Leyla'nın romanıdır. Onlar eserin aktüel zaman tablosunun güncel karakterleridir. Bununla birlikte on bir yıllık yaş farkı onları ayrı uçlara iter. Hüsra Cumhuriyet'ten önce, Leyla Cumhuriyet döneminde doğmuştur. Bu, yazarın iki kardeş ekseninde iki ayrı dünya görüşünü çatışmaya soktuğu perspektiftir.

Hüsra, Emir Bey'in Gülhayat'tan olan büyük kızıdır. 1919 doğumludur. Uzun boyu, düz, siyah saçları, yeşil gözleri, sade güzelliği ve aldırılmaz tavırlarıyla oldukça çekici bir görünüşe sahiptir. Adını Mahmut Ağa'nın annesinden almıştır. Emir Bey, Gülhayat'a kızdığı için büyük kızının hakkı olan Cevahir adını ona koymamış, onu daha baştan, annesinin kaderine mahkûm ederek yok saymıştır. Daha kırkı çıkmamış bir bebekken babası annesini boşamış olan Hüsra annesine uzak tutulmuş, büyüüp annesinin odasında kalmaya başlayınca da horlanmış bir kadın olan annesinin kaderine ortak olmuş, sonuç olarak yerini ve yönünü bulamamıştır. Babası konağın ağası olmasına karşın zaman zaman hizmetçiler bile onu aşağılayabilmektedir.

Yedi yaşına kadar Ankara'da yaşayan babasını neredeyse hiç görmeyen Hüsra on bir yaşındayken de annesinin evden gitmesi üzerine büsbütün yalnız kalır ve büyük bir bunalım yaşar. Çünkü ergenlik dönemindedir. Annesini hayatından çıkardığı gibi, düşman olarak gördüğü Nevnihal'e, babasına ve diğerlerine karşı güçlü görünmek için hiç ağlamaz, kimseyle konuşmaz. Emir Bey'in "Sen bir Assur prensesisin. Benim değerli kızım." (Kutlu, 1999b: 108) şeklindeki sözleri bile duygularını yumuşatmaz.

İçine kapanan Hüsra'nın, Nevnihal'in karşı çıkmasına rağmen babasının kararıyla Dame de Sion okuluna gitmesi hassas ruhunu daha da yaralar, insanlardan tamamen uzaklaşmasına yol açar. Kendisini gönderenin Nevnihal olduğunu düşünür ve bu düşüncesini kimseyle paylaşmadığı için gerçekliğine tamamıyla inanır.

Hüsra katı kuralları olan Dame de Sion'da büyük bir yalnızlık girdabına kapılır. Taşralı bir kız olarak alaya alınır, "Odunkesen" diye isim takılır. Bunun sonucunda tamamen kendi içine kapanır ve kalbi iyice katılaştır. İnsanlarla arasına koyduğu mesafe, daima kollarını göğsünde kavuşturarak dimdik oturmak şeklinde görünür kılınır. Hafta sonlarında herkes evine gitmek ya da gezmek için dışarıya çıkarken o tek başına okulda kalır. Üç yıl boyunca babasından sadece bir kere mektup alır; o da halasının ölümünü bildirmek içindir.

Emir Bey, kendini kızından uzak tutmasının yanlışlığını şu sözlerle itiraf eder:

"Kızım babasının kendisine duyduğu sevgiyi hiç bilmedi. Suç benimdir: Söylemedim, belli etmedim. Haksız yere ondan bir işaret bekledim. Bu sırada ona haksız davranmış olduğum da idrakindeydim. Uzak, aldırılmaz gibi duruyordum, bu yüzden on iki yaşından başlayarak insan olmanın şaşkınlığını bir başına taşımak mecburiyetinde kaldı. O günlerde, küçücük bir hayvan yavrusu gibi burnunu sürte sürte, koklaya koklaya, sevgiyi aradığını görüyordum da, bana gelmesini bekliyor, gölgede, uzakta duruyordum. (...) Hüsra bu sebepten yalnız ve delice bir zeytin olarak dibine düştü. Ruhu incindi." (Kutlu, 1999b: 355).

Yalnızlık ve terk edilmişlik Hüsra'yı kitap okumaya sevk eder. Okuduğu kitaplardan *Jane Eyre* onu çok etkiler ve bu kahramanla kendisi arasında özdeşim kurar. Hüsra; soğuk, sert, içe kapanık, şekilci, her şeyi olurluna bırakmış, aklını kullanmayı lüzumsuz saymış özellikleriyle kendini Şarklı sayar: "Aynaların karşısına geçti. Kimdi bu kız? On beş yaşında. Tam bir şarklı. Sevgisini de nefretini de içinde saklayan. Bunun için, içinde koca koca mağaralar açmış." (Kutlu 1999b: 123). Yazarın Şarklılığı gerçekten çok hayale yakın, sevgisini ve nefretini içinde tutan, bireyi/kadını toplumun katı kuralları içine hapseden bir olgu olarak değerlendirdiği anlaşılır.

Herkese ve her şeye karşı ilgisiz olan ve hiç gülmeyen Hüsra, Nevnihal'den nefret ettiği gibi öz annesini de onursuzlukla itham edecek kadar duyarsız ve katı olmuştur. Zamanla kendini içine hapsettiği çemberin anlamsızlığını görür gibi olsa da onu kırmayı düşünmez. Nevnihal'in de iyi niyetini kavrar. Fakat güvensizlik, karakterinin bir parçası olmuştur. Sevgisini yalnızca kardeşi Leyla'dan esirgemez.

Hayat çizelgesi babası tarafından yanlışlarla doldurulan Hüsra bu zayıf temel üzerine sağlam bir bina kuramaz; babasının yanlışlarına kendi yanlışlarını ekler. Yüzeysel bir tip olan Enver'le, sırf babasına karşı çıkmış olmak için nişanlanır. Bu sırada ağabeyi Batu'nun siyasal eylemlere katılan arkadaşı Kaya Kartal polis tarafından arandığı için bir süre kendi evlerinde saklanır. Kaya Kartal giyimine özenmeyen, kuralcı bir felsefesi olmayan bir tiptir. Her haliyle Enver'le tezat oluşturan bu gençle Hüsra birbirlerine âşık olurlar. Enver'in askerden dönünce onun kendisine ve annesine karşı ilgisizliğini bahane ederek nişanı bozması üzerine Hüsra, Kaya Kartal'la buluşmaya

başlar. Fakat mutluluğu uzun sürmez; Kaya Kartal bir çatışmada ölür. Neticede Hüsra, Enver'le evlenir, küçük, kapalı bir dünyaya razı olur.

Hüsra katılığı, güçlükleri aşmaya çalışmak yerine kendini tüketmesi ile çağına ait olmayan, babasının tespitiyle "tarihin bir yerinde donmuş bir Semiramis"tir (Kutlu, 1999b: 360).

Kendini Bütünleyen Kadın: Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla

Kadın, tarih boyunca geri planda kalmış, erkeğin belirlediği sınırlar içinde varlık mücadelesi vermiştir. Fakat hayatın özünde bulunan değişim kadının toplumsal yerini de etkilemiştir. Bizde Cumhuriyet'in ilanına tarihlenen köklü dönüşümün kadınlarla ilgili boyutu kadın yazarların kaleminde bir "duyarlık" olarak belirmiş, aydın kadın kimliği bu duyarlığın merkezine yerleşmiştir. Çünkü süreklilik ilkesine dayanan değişimin temel dinamiği aydındır. *Emir Bey'in Kızları*'nda Leyla bu kimliği taşır.

Onun tam adı Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla'dır. Bu uzun adın açılımı şöyledir: Nevnihal çocuğu olması için Eyüp Peygamber'in türbesini ziyaret etmiştir; bu yüzden ilk adı Eyyübe'dir. Emir Bey Gülhayat'a kızdığı için ilk kızına koymadığı annesinin adını ona koymuştur; ikinci adı Cevahir'dir. Yeşil, Nevnihal'in annesinin adıdır. Leyla ise çağrılırken kimsenin incinmemesi düşünülerek konulmuştur. Bu çocukluk roman gerçekliği içinde bir bütünlüğün izdüşümüdür. Eyyübe Cevahir Yeşil Leyla, farklı iklim ve kültürlerin şekillendirdiği kadınların bireşimidir.

6 Aralık 1930'da doğan Leyla mutlu bir çocukluk yaşar. O, Nevnihal'in on bir yıllık bir arayıştan sonra zorlukla bulduğu tek çocuğu, Emir Bey'in anne sıcaklığını duyduğu en küçük çocuğudur. Emir Bey kızına bağlılığını "Anamın gönlüme verdiği baharı kızımın yüreğinde yeniden açmış olarak buldum." (Kutlu, 1999b: 45) sözleriyle ifade eder.

Kızıl saçları ve yüzünün çilleriyle betimlenen, güzellikte daima ablasının gölgesinde kaldığı vurgulanan Leyla'nın ayırt edici özelliği güzelliği değil kültürüdür. Bunu samimi, sevecen, insanlarla iyi ilişkiler içinde olan kişiliği tamamlar.

İstanbul'da yetişmesine rağmen "Ben de, doğunun o, insanı ince yanlarından tanımaya çabalayan kültürünün insanıyım. Bizler görünmez güzellikleri gördüğümüzü varsayan insanlarız." (Kutlu, 1999a: 239) sözleriyle Doğulu bir yanı da olduğuna işaret eden Leyla'nın kişiliğinin şekillenmesinde Gülhayat'ın büyük etkisi vardır. Leyla, Gülhayat'a öz kızı Hüsra'dan daha yakındır. Hüsra hayattayken o kadar uzak durduğu anne-babasının hastalık ve ölümleri karşısında aşırı hassasiyet ve tepki gösterirken, her zaman onların yanında bulunmuş olan Leyla acısını ölçülü ve tek başına yaşar.

Aralarında on bir yaş fark olan bu iki kız kardeş gerek ailenin gerekse çevrenin etkisiyle çok farklı ortamlarda yetişmişlerdir: "Hüsra alt katın kızı. Annesi horlanmış, kovulmuş bir kadın. Leyla üst katlarda kucaklardan kucaklara uçurulan, uçan kuşun kanadından sakınılan bebek." (Kutlu 1999b: 106). Emir Bey büyük kızından

esirgediği ilgi ve sevgiyi küçük kızına fazlasıyla gösterir. Roman, esas konusu bakımından iki kardeş arasındaki farklılığı ve bu farklılığın sebeplerini ortaya koymaktadır.

Leyla özgür, sevgi dolu ve bilinçli bir ortamda büyümesinin sonucunda tutarlı, sağlam bir kişilik edinmiştir. O ilkeli bir kadındır ve özel hayatına annesinin bile karışmasına izin vermez.

Leyla duygusal boşluğunu arkeoloji eğitimiyle doldurur ve bu sayede yeni ufuklar edinir. O; araştıran, öğrenen, bildiğiyle yetinmeyen, yorulmak bilmeden çalışan idealist bir kadındır. Aynı zamanda iki yaşındaki yeğenine annelik edecek kadar da duyarlı ve özverilidir. Fakat duygusal açıdan hep eksik kalır. Ünlü meslektaşı Hammer'le on yıllık bir beraberlik yaşar. Hammer ellisine yakındır, Leyla ise çok daha gençtir. Nevnihal'e göre, Leyla onda yitirdiği baba sevgisini aramıştır. Sevgilerinin büyüklüğüne rağmen, Hammer yirmi yıldır fiilen ayrı olduğu eşinden resmî olarak ayrılmayı, onun, ömrünü sakat oğullarına adaması yüzünden ahlaken doğru bulmaz. Oğullarının ölümü üzerine eşinden ayrılmak üzere ülkesine gider, fakat geri dönmez. Leyla sevdiğini kaybetmenin acısıyla doçentlik tezinin reddedilmesinin ve 12 Mart'ta işinden atılmasının zorluğunu aynı anda göğüsleyecek kadar cesurdur. Çünkü ruhen sağlıklı ve kendine güvenli büyümüş, hayat karşısında yenilmemeyi öğrenmiştir. Emir Bey kızını iyi tanımıştır: "Onun hayata bakışında, kırılardan çok barışkanlık var. (...) Hüsrâ'nın asık yüzlü hüznü, küçük kızımın hayat dolu yüzünde gölgelenebildi." (Kutlu, 1999b: 357).

Yaşadığı acılar ve karşı karşıya kaldığı olumsuzluklar onda daha çok çalışma azmine yol açar. Çalışmalarının karşılığını maddeten de manen de görür. Kitapları ve önemli dergilerde yayımlanan çok sayıda makalesi vardır.

O, dünyaya gelmenin bir şeyleri değiştirmek, güzelleştirmek olduğuna inanan, buna dair bir ipucu yakaladığında sonuna kadar peşinden giden birisidir. Gittiği yolda kimseden yardım beklemeden ilerleyen güçlü bir kişilik örneğidir.

Leyla annesiyle içten bir yakınlık kurmuştur. Fakat hayata bakışlarında derin farklar vardır.

Leyla; kültürü, idealizmi, özgürlüğe olan düşkünlüğü, duygu ve düşüncelerine yön veren sağlam kişiliği ve iradesiyle, hayata karşı verdiği mücadeleyi, bedeli ağır da olsa kazanmıştır. Oysa Hüsrâ, tutunduğu tek dalı da kaybedince hayat karşısında pes etmiş, ufacak bir dünyaya ve mutsuzluğa razı olmuştur. O; sınırlı görüş açısı, güçsüzlüğü, soğukluğu ve iradesizliğiyle, Emir Bey'in de dediği gibi "iki bin yıl öncesinden bugüne atlamış bir Assur güzeli"dir (Kutlu 1999b: 355), eski zamanlara aittir; yeni zamanların geçerli kadın tipinden uzaktır. Babaları Emir Bey'in tespiti bu noktada anlamlı düşmektedir: "Büyük kızım üstüne kapandı, küçük kıyımsa kendini hayata bayrak gibi savuracak." (Kutlu, 1999b: 359).

SONUÇ

Roman ve öykülerinin kahramanları kadın olmakla birlikte, Ayla Kutlu kadınların yaşamlarını ve sorunlarını kadın-erkek çatışması şeklinde kurgulamaz; kadınları toplumsal, kültürel, tarihsel perspektiften yansıtır. Toplumun ihmal edilen, geriye itilen, "sessiz" kılınan kesimini anlatmayı görev edinir.

Yazar, erkeklerin gölgesinde sınırlandırılmış, parçalanmış bir hayat süren, fakat görünenin aksine, kendilerini bütünlemeyi başaran, hayat mücadelesini kazanan kadın kahramanlar çizer.

Romanlarını kadının bastırılmışlığı, bölünmüşlüğü, haklarından yoksun bırakılmışlığı ekseninde kurgulayan Ayla Kutlu, bunu yaparken kadını diğer yarısından ayırmaz; kalemine yapılandırıcı bir işlev yükler. Kadının hayata kattığı zenginliği ve derinliği ortaya koyar.

Emir Bey'in Kızları Ayla Kutlu'nun romancılığında bir aşamadır. Yazarın ilk romanlarına daha çok umutsuzluk egemendir; kahramanlar koyu bir yalnızlığın içinde kendi savaşımını verirler. *Bir Göçmen Kuştu O'da* da bu hava dağılmış değildir. Fakat *Emir Bey'in Kızları*'yla, yazar kalemini âdeta yeni bir dünyaya açar. Olay örgüsü dallanıp budaklanır, mekân çeşitlenir, zaman genişip yayılır, bakış açısı aydınlanır. *Emir Bey'in Kızları*, yazarın eserleri içinde her yönüyle daha ağırlıklı bir yerde durur.

Ayla Kutlu, Osmanlı'nın yıkılışı ile Cumhuriyet'in kuruluşu sürecinde üç kuşaktan kadının öyküsünü anlatır. Her biri kadınlığın farklı bir boyutunu/dramını simgeleyen bu kadınların hayat tecrübeleri ve eksik bırakılan yönleri Leyla kimliğinde bütünlenir. Leyla hayatla barışıktır; hayat da ona kollarını açar.

Ayla Kutlu, kadının tarihini yazmaya, Emir Bey'in annesi olan Cevahir Hatun'la başlar. Onun romandaki karşılığı, Nevnihal'in annesi Yeşil Hanım'dır. Göç olgusunu derinden duyuran kitapta bu iki kadın, biri doğudan, biri batıdan geçerek "Osmanlı" ortak paydasında birleşirler.

İlk kuşaktaki bu birleşme, ikinci halkayı oluşturan Gülhayat ve Nevnihal'le kesişme halini alır. Bu etkileşimde esas unsurun, Doğu'yu ve kırsal kesimi temsil eden Gülhayat olması; etkilenen, değişime uğrayan unsurunsa Girit kökenli bir annenin kızı olan ve kentli, görgülü, incelik sahibi, eğitilmiş kişiliğiyle Batı'ya daha yakın duran Nevnihal olması kayda değerdir. İstanbul'da yetişmiş olan Nevnihal asıl kimliğini İstanbul dışında, Ankara ve Urfa'da geçirdiği zamanlarda bulmuştur. Bu izlek Millî Edebiyat'ın ve Memleket Edebiyatı'nın temel yönelimleriyle bağdaşmaktadır.

Son halkada Emir Bey'in kızları Hüsra ve Leyla vardır. Yazar bu iki kardeşle iki ayrı dünya görüşünü çatışmaya sokar. Hüsra'nın olumsuz kişilik gelişmesini yetişme koşullarıyla açıklayarak ve bunu vurgulayarak romana yeni bir boyut ekler. Emir Bey'in, ailesini geleneksel anlayışla yönettiği zamanların kızı olan Hüsra, romanın en dayanıksız kadın kahramanıdır. Buna karşılık Leyla; Gülhayat ve Nevnihal gibi hayatı en zorlu yüzüyle tanımış iki kadının, özellikle Gülhayat'ın, hayatı derinden kavrayan yanını devralarak kendini bütünleyen en yetkin kadın kahramandır.

REFERENCES

- Akın, G. (1977). "Kadın Yaratıcılığında, Kadınca Duyarlığa Hayır, İnsanca Duyarlığa Evet". *Türk Dili*, 315 (Aralık), 582-586.
- Akatlı, F. (1994). "1980 Sonrası Edebiyatımızda Kadın". *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2, 29-40.
- Akatlı, F. (1999). "Türk Yazınında Kadın İmgesi". *Düşünce Ufkunda Pupayelken*. İstanbul: Boyut Kitapları, 25-37.
- Atasü, E. (2000). *Benim Yazarlarım*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Direnç, D. (2000). "Emir Bey'in Kızları, Ayla Kutlu'nun Kadınları". *Varlık*, 1108 (1 Ocak), 55-60.
- Doğan, M. M. (1994), "Ayla Kutlu'yla Söyleşi". *Çağdaş Türk Dili*, 80 (Ekim), 22-27.
- Kızılçelik, S. ve ERJEM, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kutlu, A. (1994). *Kadın Destanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kutlu, A. (1999a). *Bir Göçmen Kuştu O*. 4. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kutlu, A. (1999b). *Emir Bey'in Kızları (Bir Göçmen Kuştu O 2)*. 3. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kutlu, A. (2007). *Zaman da Eskir*. 2. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev., Osman Akınhay, Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Orbay, Ü. (1987). "Ayla Kutlu ile 'Hoşçakal Umut' Üzerine Söyleşi". *Mülkiyeliler Birliği*, 90 (Aralık): 45-47.
- Sazyek, H. (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
- Sezer, S. (1992). "Edebiyatımızda Kadın Kimliği: Kadın Yazarlarımızın Kadın Kahramanları". *Varlık*, 1014 (1 Mart): 7-9.
- Şengül M. B. (2016). "Kadın Edebiyatı: Bir Varoluş Mücadelesi". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 44 (Spring II), 203-211.
- Şenyapılı, Ö. (1987). "Ayla Kutlu'nun Yeni Romanı: 'Bir Göçmen Kuştu O' ". *Sanat Olayı*, 37 (Haziran): 60-64.
- Tekin, M. (2001). *Roman Sanatı 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ulaş, S. E. vd. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yeşilyurt, A. (1994). "Ayla Kutlu'nun Romanları Üstüne". *Kadın Destanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 13-14.